

17.5.2021

EOAK/3814/2020

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

AJOKIELTOASIAN KÄSITTELY

1 KANTELU

Kantelija arvosteli ajo-oikeusasiansa käsittelyaikaa. Kantelija oli määrätty väliaikaiseen ajokieltoon Itä-Suomen poliisilaitoksen toimialueella Kontiolahdella 8.9.2019 tapahtuneen epäillyn rattijuopumuksen (- - -) johdosta. Kantelija kertoi saaneensa asiassa sakkovaatimuksen (8.9.2019, Perintätunnus - - -) ja maksaneensa sakon heti.

Kantelun saavuttua oikeusasiamiehelle kanslian tarkastaja pyysi asiaan liittyviä asiakirjoja sekä Itä-Suomen että Sisä-Suomen poliisilaitokselta. Oikeusasiamiehen kansliaan toimitettiin muun ohessa syyttäjän asiassa 12.6.2020 antama rangaistusmääräys (- - -) sekä samana päivänä Sisä-Suomen poliisilaitoksella tehty päätös ajokieltoasiassa (- - -).

Rangaistusmääräys oli sakkovaatimuksen mukainen. Ajokieltopäätöksen mukaan ajokielto katsottiin väliaikaisen ajokiellon keston vuoksi kokonaan kärsityksi.

2 SELVITYS

Alustavien selvittelyjen perusteella asiassa oli aihetta epäillä, että kantelijan rattijuopumusasian käsittely ei kokonaisuudessaan sujunut lain edellyttämin tavoin viivytyksettä. Alustavissa selvittelyissä ei kuitenkaan selvinnyt, mistä viivästys sakko- ja ajokieltoasian käsittelyssä johtui.

Pyysin sen vuoksi selvitystä ja lausuntoa sekä Poliisihallitukselta että valtakunnansyyttäjän toimistolta.

Pyyntöni johdosta selvityksen antoivat Itä-Suomen poliisilaitokselta vanhempi konstaapeli A ja vanhempi konstaapeli B. Itä-Suomen poliisilaitos antoi lausuntonsa.

Sisä-Suomen poliisilaitokselta selvityksen antoi C. Sisä-Suomen poliisilaitos antoi lausuntonsa.

Syyttäjälaitoksesta selvityksen antoi aluesyyttäjä D. Apulaisvaltakunnansyyttäjä antoi lausuntonsa.

3 RATKAISU

3.1 Selvitykset

Itä-Suomen poliisilaitoksen vanhempi konstaapeli A kertoo muun muassa olleensa epäillyn rattijuopumuksen aikaan poliisipartiossa vanhempi konstaapeli E:n kanssa. Kantelija tuotiin poliisilaitokselle tarkkuusalkometrikokeeseen, jonka suoritti vk E. Tulos oli sellainen, että asian pystyi hoitamaan sakkoasiana. A kirjasi asiasta sakkolomakkeen ja hänen tietonsa näkyvät sakon antajan kohdassa. Vk E määräsi kantelijan ajokieltoon ja hänen ajokorttinsa saatiin poliisin haltuun.

Marraskuussa 2019 komisario F pyysi selvittämään asiaa, koska sakkoa ei ollut päätetty. Vk E soitti kantelijalle 7.11.2019 ja kysyi häneltä, onko hän saanut sakon tiedoksi. Kantelija kertoi saaneensa sakon tiedoksi ja on sen maksanut. Samalla kantelija oli kysynyt, milloin hänen on mahdollista saada ajokorttinsa takaisin. E oli sanonut selvittävänsä asia ja soittavansa samana päivänä kantelijalle uudelleen. E selvitti asiaa lupapuolelta ja sieltä kerrottiin kantelijan ajokortin lähteneen Jyväskylään seuraavalla viikolla tapahtumahetkestä.

A:n mukaan Joensuun poliisilaitoksen käytäntö on, että yöllä kirjatut sakot annetaan tiedoksi tutkijan toimesta aamupäivän aikana. Vk B kertoi A:lle, että hänelle sattui ilmeisesti inhimillinen erehdys, jonka vuoksi hänen tietojään ei ollut tiedoksiantajan kohdassa, kun kantelijalle annettiin sakkovaatimus tiedoksi. Tämän vuoksi tutkinnan päätös jäi tekemättä.

Vanhempi konstaapeli B kertoo, ettei muista tapahtumaa, mutta pitää todennäköisenä, että on antanut sakon epäillylle tiedoksi. Hänellä ei ole mitään käsitystä, miksi tiedoksiantomerkintä ei ollut "koneella". B:n mukaan tiedoksiantomerkintä on jostain syystä jäänyt tekemättä ja tämä on aiheuttanut asian käsittelyn viivästymisen.

Itä-Suomen poliisilaitos toteaa poliisihallituksen antamaan menettelyohjeeseen (Käsikirja rangaistusten määräämiseksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain mukaisessa sakkomenettelyssä POL-2019-13145) viitaten, että kyseessä olevassa sakkovaatimusasiassa keskeistä on se, että tiedoksiantotietojen kirjaamispäivämäärän kuluminen on yhtenä ehtona sille, että asia voi siirtyä syyttäjän ratkaistavaksi. Mikäli tiedoksianto jätetään kirjaamatta, sakkovaatimus ei siirry järjestelmästä syyttäjälle automaattisesti. Kantelijan asiassa järjestelmässä olleen sakkovaatimuksen tiedoksiantomerkinnän puutteen vuoksi syyttäjä ei ole voinut tehdä ratkaisua sakkoasiassa ennen vuoden 2020 kesäkuuta, eikä siten tieto asiasta ole myöskään välittynyt ajokiellosta päättävälle Sisä-Suomen poliisilaitokselle.

Itä-Suomen poliisilaitos katsoo, että kyseessä on ollut mitä ilmeisimmin inhimillinen virhe, jonka vuoksi asian ajo-oikeuskäsittely on viivästynyt. Sakkovaatimus ei ole siirtynyt syyttäjälle sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 13 §:n tarkoittamalla tavalla viivytyksettä.

Poliisilaitoksen mukaan on mahdotonta selvittää, onko Patja-järjestelmässä ollut tiedoksiantoajankohtana jonkinlainen virhe vai onko tiedoksiantomerkintää koskeva tieto jäänyt vain epähuomiossa järjestelmään kirjaamatta. Vaihtoehdoista jälkimmäistä on kuitenkin pidettävä todennäköisempänä.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen ylikomisario C kertoo, että kantelijan asuinpaikan perusteella Sisä-Suomen poliisilaitokselle on tullut 17.9.2019 Itä-Suomen poliisilaitokselta kantelijan väliaikainen ajokieltomääräys 8.9.2019, joka on tallennettu Sisä-Suomen poliisilaitoksella odottamaan ajokieltorikosasian ratkaisemista ja sen jälkeen tehtävää ajokieltopäätöstä.

Rangaistusmääräys asiassa on annettu 12.6.2020 ja ajokieltoasia on voitu käsitellä vasta ratkaisun antamisen jälkeen. Ajokieltoasia on käsitelty jo samana päivänä eli 12.6.2020.

Sisä-Suomen poliisilaitos viittaa C:n selvitykseen ja toteaa, että sen jälkeen, kun rangaistusmääräyksestä on tullut tieto poliisilaitokselle, asia on käsitelty vielä samana päivänä ja ajokielto on katsottu väliaikaisen ajokiellon aikana kokonaan kärsityksi. Sisä-Suomen poliisilaitoksella asia on siis käsitelty päätöksenteon edellytysten täytyttyä välittömästi.

Poliisihallitus toteaa poliisiasiain tietojärjestelmästä Patjasta ilmenevän, että ilmoituksen epäilyistä rattijuopumuksesta ja siihen liittyvän sakkolomakkeen on kirjannut vanhempi konstaapeli A 8.9.2019. Sakkovaatimuksen antajaksi on merkitty A, ja kirjaus on tehty 8.9.2019 hänen omalla tunnuksellaan. Sakon tiedoksiantajaksi sakkolomakkeelle on merkitty vanhempi konstaapeli B. Tiedoksiantopäiväksi on merkitty 8.9.2019 ja tätä koskeva kirjaus on tehty 11.6.2020 vanhempi konstaapeli A:n tunnuksella.

Patja järjestelmässä ei ole ollut 8.9.2019 käyttökatoja tai häiriöitä. Patjassa on ollut ennalta suunniteltu käyttökato 10.9.2019 klo 19 alkaen. Sakko pakkokeinoineen on kirjattu Patjaan 8.9.2019, mutta tiedoksianto on sakkoon kirjattu 11.6.2020, jonka jälkeen se on prosessin mukaisesti siirretty AIPA:n syyttäjän ratkaistavaksi 12.6.2020. Syyttäjä on ratkaissut sakon 12.6.2020. Tutkinnan päätös on kirjattu Patja-ilmoitukseen 11.6.2020.

Poliisihallitus toteaa, että kaikkien sakkojen, myös sakkovaatimusten tulee olla tiedoksiannettuja siirtyäkseen järjestelmästä eteenpäin.

Ko. sakon osalta ei ole kirjautunut virhetietoja tietokantaan, ja sakon tilatietojen kautta katsottuna, ei sakkoon ole kirjattu tiedoksiantoa aikaisemmin kuin 11.6.2020. Mikäli sakkoon olisi kirjattu tiedoksianto ja poistettu 8.9.2019 - 11.6.2020 välisenä aikana, olisi tästä jäänyt Patjan tietokantaan sakkotila -tauluun merkintä.

Syynä asiassa ilmenneeseen viivästykseen on poliisihallituksen mukaan ollut mitä ilmeisimmin inhimillinen virhe. Puuttuvia merkintöjä ei ole vielä siinäkään vaiheessa korjattu, kun asiaa on marraskuussa 2019 selvitetty Itä-Suomen poliisilaitoksella. Tästä on edelleen aiheutunut, se että kantelijan ajo-oikeusasiaa ei voitu hänen asuinpaikkansa poliisilaitoksessa päättää ennen kuin syyttäjä oli vahvistanut poliisin antaman sakkovaatimuksen.

Aluesyyttäjä D kertoo kysymyksessä olevan sakkovaatimuksen vastaanotetuksi AIPA-järjestelmässä 12.6.2020 klo 2.06. D on poiminut asian ratkaistavaksi järjestelmästä 12.6.2020 klo 11.20 ja ratkaissut asian klo 11.21.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä toteaa, ettei asian käsittely ole viivästynyt Syyttäjälaitoksessa.

3.2 Oikeusohjeita

Sakkovaatimus on sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 2 §:n mukaan rikoksesta epäillylle annettava vaatimus, jolla hänelle vaaditaan sakkomenettelyssä sakkorangaistusta ja menettämisseuraamusta.

Sakkovaatimus on em. lain 13 §:n mukaan toimitettava tiedoksiannon jälkeen viivytyksettä syyttäjälle rangaistusmääräyksen antamista varten.

Lain 24 §:n mukaan syyttäjän on viivytyksettä tarkastettava hänen käsiteltäväkseen tullut sakkovaatimus ja rangaistusvaatimus sekä annettava rangaistusmääräys. Sakkovaatimukseen perustuvaa rangaistusmääräystä ei saa kuitenkaan antaa ennen kuin kaksi viikkoa on kulunut vaatimuksen tiedoksiannosta.

Ajokorttilain 64 §:n 1 momentin mukaan poliisin on määrättävä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja ajokieltoon, jos tämän on todettu syyllistyneen rikoslain muun muassa 23 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun rattijuopumukseen.

Ajokorttilain 66 §:n mukaan rattijuopumukseen syyllistynyt kuljettaja määrätään ajokieltoon vähintään yhdeksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi. Ajokiellon kestosta määrättäessä on vähennyksenä otettava huomioon aika, jonka kuljettaja on ajokieltoon johtaneen teon vuoksi ollut ilman ajo-oikeutta, taikka katsottava ajokielto väliaikaisen ajokiellon pituuden vuoksi kokonaan kärsityksi.

Ajokorttilain 70 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan poliisimies voi määrätä ajo-oikeuden haltijan väliaikaiseen ajokieltoon ja ottaa ajokortin haltuunsa muun muassa, jos on todennäköisiä syitä epäillä ajo-oikeuden haltijan syyllistyneen rikoslain 23 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun rattijuopumusrikokseen.

Ajokorttilain 72 §:n mukaan 70 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa väliaikainen ajokielto jatkuu, kunnes 64 §:n mukainen ajokieltopäätös tehdään.

Ajokorttilain 76a §:n (tapahtuma-aikaan voimassa olleen sanamuodon) mukaan 64 §:n 1 momentissa, 2 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitettu ajokielto saadaan määrätä, kun mainituissa lainkohdissa tarkoitettua tekoa koskeva rikesakkomääräys, sakkomääräys, rangaistusmääräys tai tuomio on annettu. Ajokieltoasia on käsiteltävä viipymättä tällaisen ratkaisun antamisen jälkeen

Valtion virkamieslain 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytyksiä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa

3.3 Kannanotto

Saadun selvityksen ja käytettävissä olevan aineiston perusteella katson, että kantelijan sakkoasian käsittely ei ole edennyt lain edellyttämällä tavalla viivytyksettä, mistä on aiheutunut hänen ajokieltoasiansa käsittelyn viivästyminen.

Totean, että 11.1.2021 voimaan tulleen ajokorttilain 72 §:n 3 momentin muutoksen (1041/2020) myötä vastaavan kaltaisessa asiassa (rikosasian ollessa vireillä sakkomenettelyssä) väliaikaiseen ajokieltoon määrätyn pyynnöstä poliisilla on laissa säädetyillä perusteilla mahdollisuus määrätä väliaikainen ajokielto päättymään, kun aiemmin edellytyksenä oli rikosasian vireillä olo tuomioistuimessa.

Ajokorttilaki 72 § 3:

Poliisi voi muulloinkin perustellusta pyynnöstä määrätä väliaikaisen ajokiellon päättymään, jos tähän on rikosasian käsittelyn kesto, epäillyn liikenne rikoksen vakavuus, 66 §:n 4 momentissa mainitut vaikutukset tai muut seikat huomioiden painava syy ja ajokieltoon liittyvä rikosasia on vireillä tuomioistuimessa tai sakkomenettelyssä.

Sakkoasian käsittelyn viivästyminen on johtunut sakkovaatimuksen käsittelyssä tapahtuneesta virheestä Itä-Suomen poliisilaitoksella.

Viivästyksen aiheuttanut virhe on tapahtunut siinä, että sakkovaatimuksen tiedoksiannosta ei ole tehty merkintää poliisin järjestelmään, minkä vuoksi sakkovaatimus ei ole edennyt syyttäjälle tarkastettavaksi rangaistusvaatimuksen antamista varten.

Pidän riittävällä tavalla selvitettyinä, että virhe ensivaiheessa on ollut vanhempi konstaapeli B:n vastuulla. Hän ei muista sakon tiedoksiantotapahtumaa, mutta pitää todennäköisenä, että on antanut sakkovaatimuksen tiedoksi. Itä-Suomen poliisilaitos ja poliisihallitus katsovat, että kysymys on ollut inhimillisestä erehdyksestä. Poliisihallituksen mukaan tapahtuma-aikaan järjestelmässä ei ole ollut käyttökatkoja.

B:n olisi Itä-Suomen poliisilaitoksen Joensuun poliisiasemalla noudatettavan käytännön mukaisesti (yöllä kirjatut sakot annetaan tiedoksi tutkijan toimesta aamupäivän aikana) kirjata tiedoksi antamansa sakkovaatimus poliisin järjestelmään. B ei ole menetellyt virkamieheltä edellytettävän huolellisuuden mukaisesti ja valtion virkamieslain edellyttämin tavoin asianmukaisesti.

Saadun selvityksen mukaan asian käsittelyssä tapahtunut virhe näyttää olleen jollain tavalla esillä Joensuun poliisiasemalla marraskuussa 2019, kun on havaittu, että ”sakkoa ei ollut päätetty”. Asiaa on ilmeisesti jollain tavoin selvitelty. Tältä osin saamastani selvityksestä ei käy ilmi, mitä asiassa on tehty ja miksi tämänkin jälkeen merkintä tiedoksiannosta on jäänyt tekemättä. Ilmeisesti siitä, että kantelija on asiaa häneltä tiedusteltaessa ilmoittanut saaneensa sakkovaatimuksen tiedoksi ja maksaneensa sen, on päätelty virheellisesti asian olevan kunnossa.

Jos sakkovaatimuksen tiedoksianto olisi tässä vaiheessa kirjattu järjestelmään, olisi sakkoasia edennyt syyttäjälle sakkovaatimuksen käsittelemiseksi ja asiassa olisi ollut edellytykset ajokieltopäätöksen teolle yli puoli vuotta sittemmin toteutunutta aikaisemmin. Se, kenen vastuulla merkinnän tekeminen tässä vaiheessa olisi ollut, on jäänyt selvittämättä. Asiaa kokonaisuutena arvioiden minulla ei ole laillisuusvalvonnallista tarvetta asian enempään selvittämiseen tältä osin.

Pidän riittävänä saattaa käsitykseni virheellisestä menettelystä vanhempi konstaapeli B:n ja Itä-Suomen poliisilaitoksen tietoon.

Sisä-Suomen poliisilaitos ja aluesyyttäjä D ovat saadun selvityksen perusteella toimineet vastuullaan olevien toimenpiteiden osalta viivytyksettä, eikä asia näiltä osin anna aiheutta toimenpiteisiin.

3.4 Oikeusasiamiehen mahdollisuus esittää hyvitystä

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksiä tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta viittasi edellä mainittuun lainkohtaan antaessaan mietinnön hallituksen esityksestä laeiksi eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain ja valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain muuttamisesta (PeVM 12/2010 vp).

Mietinnön mukaan on mahdollista, että oikeusasiamies tekee toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen erimielisyyden sopimiseksi. Oikeusasiamies on antanut kannanottoja, joissa viranomaisia on suositeltu hyvittämään aiheutunut vahinko. Valiokunta piti esityksen tekemistä asian sopimiseksi ja hyvityksestä selvissä tapauksissa perusteltuna kansalaisen pääsemiseksi oikeuksiinsa, sovinnollisen ratkaisun löytymiseksi ja turhien oikeusriitojen välttämiseksi.

Oikeusasiamiehen hyvitysesityksellä tähdätään siihen, että tapahtunut virhe voidaan hyvittää. Hyvitys on laajempi kuin vahingonkorvauslaissa tarkoitettu vahingon tai vahingonkorvauksen käsite. Oikeusasiamiehen hyvitysesitys voi tarkoittaa myös aineettoman vahingon korvaamista (ns. kärsimyskorvaus). Vahinkojen hyvittäminen oikeusasiamiehen esityksen perusteella on samalla yksi asian sovinnollisen ratkaisun muoto.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella kantelija on ollut väliaikaisessa ajokiellossa noin yhdeksän kuukautta. Kun ajokieltoasian ratkaisemisen edellytyksenä ollut rangaistusmääräys on annettu, ajokielto on katsottu kokonaan kärsityksi väliaikaisen ajokiellon pituuden vuoksi.

Poliisihallituksen rikosperusteisen ajokieltoasian käsittelyä koskevan ohjeen (POL-2019-10957) mukaan ensikertalaisen ollessa kyseessä – kuten ajokieltopäätöksen mukaan kantelija – normaali ajokielto rattijuopumuksesta olisi 5 kuukautta ja liukuma 4 kk - 6 kk. Kokonaisajokiellon pituus oli siten tässä asiassa selvästi yli ohjeen mukaisen liukuman.

Näyttää siten siltä, että edellä toteamani sakkoasian käsittelyn viivästyksen vuoksi kantelija on tosiasiallisesti joutunut olemaan perusteettoman pitkään ajokiellossa. Ajokielto on edellä mainitun poliisihallituksen ohjeen perusteella muodostunut n. 3 – 5 kuukautta liian pitkäksi. Kantelijan mukaan hän on ”menettänyt työpaikkoja” viivästyksen vuoksi. Mielestäni vaatimus perus- ja ihmisoikeuksien tehokkaasta toteutumisesta tässä tapauksessa edellyttää, että kantelijalla on oikeus asianmukaiseen hyvitykseen huolellisuuden laiminlyönnin aiheuttamasta haitasta.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen menettelyn virheellisyydestä vanhempi konstaapeli B:n ja Itä-Suomen poliisilaitoksen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni B:lle ja poliisilaitokselle.

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain (978/2014) 1 §:n mukaan lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Lain 2 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvassa vahingonkorvaustoiminnassa toimivaltainen viranomainen on Valtiokonttori.

Lähetän tämän päätökseni Valtiokonttorille ja pyydän sitä olemaan sopivalla tavalla yhteydessä kantelijaan ja ratkaisemaan asian valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain perusteella. Pyydän Valtiokonttoria ilmoittamaan minulle viimeistään 31.12.2021, mihin toimenpiteisiin hyvitysesitykseni on antanut aihetta.